

'België heeft class action-regeling nodig'

In parlementaire en regeringskringen circuleren momenteel een aantal voorstellen over de invoering van collectieve rechtsvorderingen, zogenaamde class actions. De Universiteit Gent nodigde, in het kader van de Leerstoel Marcel Storme, class action-specialist Antonio Gidi uit voor een aantal lezingen over het onderwerp. Gidi is professor aan de universiteit van Houston, en publiceerde in 2003 een *Model Class Action Code for Civil Law Countries*, die aan de basis lag van wetgeving in Mexico en Brazilië. Class actions, een Amerikaans exportproduct, kunnen volgens Gidi perfect in België worden geïntroduceerd. 'Laat je niet afschrikken door de excessen in de VS. Class actions kunnen hier op een geciviliseerde manier gevoerd worden, compatibel met de Belgische juridische traditie', is zijn belangrijkste boodschap.

Ruth Boone

De rechtszaken over de gasramp in Gellingen en de fraude bij Lernout & Hauspie hebben de nood aan een wettelijke regeling voor massaschadevorderingen nog maar eens onderlijnd. Toch is niet iedereen overtuigd. Vooral ondernemersverenigingen verzetten zich tegen de invoering ervan, en vrezen het faillissement van veel (kleine) ondernemingen. Onterecht, vindt Gidi. 'Class action elimineert geen *small business*, het elimineert *bad business*. Kleine bedrijven zullen meestal ook maar kleine schade veroorzaken, dus zal de schadevergoeding proportioneel kleiner zijn dan bij een groot bedrijf.'

U werkt in een common law-land, maar schreef een model class action code voor landen met een continentaal rechtstelsel. Is er een fundamenteel verschil tussen beide systemen, als het over class actions gaat?

Antonio Gidi: 'Neen, het concept van class actions is hetzelfde: iemand start een rechtszaak voor een grotere groep mensen die schade hebben geleden. Alleen de implementatie verschilt, omdat de rechtssystemen die op de achtergrond spelen anders zijn. Het Amerikaanse systeem kent *punitive damages*, de discovery-procedure, andere regels voor bewijsvoering, jury's die hoge boetes kunnen opleggen, en de idee van de advocaat als ondernemer. Het Belgische stelsel kent dat niet. In het Amerikaanse systeem brengt een lid van de groep een class action voor de rechter, in de civil law-systemen moet dat volgens mij een vereniging of het openbaar ministerie zijn.'

In België circuleren momenteel een aantal voorstellen voor de invoering van een class action-systeem. Maar hebben we die wel nodig? Niet iedereen is overtuigd.

'Ik meen van wel. Je hebt enerzijds collectieve problemen die groot genoeg zijn om de aandacht van de overheid te trekken. Ik denk dan aan schade door asbest, of schadelijke medicijnen. De overheid zal in dat geval optreden - eventueel via een overheidsfonds - omdat de schade groot genoeg is. Maar in het geval van de zogenaamde *small claims* is de individuele schade vaak te klein om naar de rechter te stappen, maar de totale schade van alle leden van de groep kan wel oplopen. Daarom is de mogelijkheid van een class action in die gevallen zeker aangewezen, onder meer om het onrechtmatig verworven voordeel in hoofde van de normovertreder te ontnemen.'

Laten we kort de verschillende aspecten van zo'n class action overlopen. Ten eerste: wie kan volgens u het best bevoegd worden om zo'n vordering in te stellen?

'Alleszins geen individuen. Ik zou die bevoegdheid geven aan het openbaar ministerie, een aantal verenigingen, en eventueel ook andere overheidslichamen, zoals een ombudsman en een aantal overheidsinstellingen.'

Waarom geen individuen? Het oppositievoo-

stel van Groen!Ecolo en het OVB-voorstel zijn daar voorstander van.

'Een individu heeft een persoonlijk belang, je weet bovendien niet wie die persoon is. Een ander probleem is dat zij als individu zwak staan tegenover het bedrijf dat ze voor de rechter willen brengen, het is een beetje David tegen Goliath. Als zij zelf maar een kleine vordering hebben, zullen ze ook niet de nodige tijd en inspanning willen of kunnen investeren in de zaak.'

'Dat is trouwens het probleem van het Amerikaanse systeem. Daar ligt alle macht bij de advocaat van de individuele plaintiff: hij stelt de vordering in, en heeft een groot financieel belang om te winnen. Class actions in de VS zijn

Antonio Gidi: 'Wat doe je met het geld? Je kan het teruggeven aan de gedupeerden, maar je kan het ook weggeven aan goede doelen, of er wetenschappelijk onderzoek mee financieren, of een fonds spijzen dat de toegang tot het gerecht garandeert. Je kan daarin creatief zijn.'

dus vooral *lawyer driven* en *profit driven*. Dat is een zwakte van het systeem. Het neemt de macht weg van het volk. Een vereniging die vorderingen kan instellen, zie ik daarentegen als een soort filter.'

Als het om kleine schadegevallen gaat, is het toch vaak onmogelijk om alle benadeelden te vinden?

'Dat is inderdaad soms niet mogelijk, maar het is ook irrelevant. In sommige gevallen, zoals de gedupeerde klanten van een bedrijf, kan iedereen gemakkelijk worden gevonden. In andere gevallen, bijvoorbeeld de vele klanten van een taxibedrijf dat een te hoge vergoeding vraagt - een bekende class action in New York - is dat niet het geval. Het idee achter class actions is echter dat de schadeverwekker terugbetaalt wat hij onrecht heeft gekregen. Wat doe je met het geld? Je kan het teruggeven aan de gedupeerden, maar je kan het ook weggeven aan goede doelen, of er wetenschappelijk onderzoek mee financieren, of een fonds spijzen dat

de toegang tot het gerecht garandeert. Je kan daarin creatief zijn. Of je iedere individuele benadeelde vindt, is dus niet van zo'n groot belang.'

Dat soort creativiteit moet dan wel in de wet worden ingeschreven?

'Je kunt het in de wet inschrijven, maar je kan ook rekenen op creatieve rechters of verenigingen.'

In de wetsvoorstellen wordt ook een keuze gemaakt tussen opt in (als een individu wil meedoen, moet hij zich expliciet inschrijven) en opt out (wie niet wil meedoen, moet dat expliciet laten weten). Wat draagt uw voorkeur weg?

'Ik verkies opt out, omdat iemand met een vordering van 20 euro vaak niet de moeite zal nemen om in zich in te schrijven in zo'n massavordering. Opt in houdt de groep benadeelden klein, terwijl opt out de groep groot houdt. Opt in verzwakt en vernietigt eigenlijk het systeem van class actions.'

In het voorontwerp van de Belgische regering wordt geopteerd voor een tweesporenbeleid.

Een klager kan een zaak voor de rechter brengen, maar kan er ook voor kiezen een akkoord met de schadeverwekker aan de rechter ter homologatie voor te leggen.

'Eigenlijk is het niet nodig om die twee sporen te hebben, maar het is alleszins beter dan het Nederlandse systeem van de wet collectieve afwikkeling massaschade, waar enkel in de tweede mogelijkheid is voorzien, en er dus geen stok achter de deur is voor de schadeverwekker.'

'Het is alvast ook een goede zaak dat in het regeringsvoorstel de mogelijkheid is voorzien voor de rechter om zijn akkoord te weigeren, als een aantal door hem voorgestelde aanpassingen

tisch is het natuurlijk waar dat je de beste advocaat voor je zaak wilt, maar de advocaat heeft ook een publieke rol. Je moet van de cliënt niet de gijzelaar maken van grote advocatenkantoren met hoge *fees*. Waarschijnlijk zal tegenover een groot bedrijf best een groot kantoor staan, maar je moet zaak per zaak bekijken wie de meest geschikte advocaat is.'

'Ik vind het een beetje verdacht. Het is niet in het belang van de cliënten, maar eigenlijk ook niet in het belang van de eigen beroepsgroep, omdat een heleboel advocaten hierdoor uitgesloten worden. Het is eigenlijk gulzig en onethisch, een onwettig nastreven van persoonlijke privileges. Ik hoop dat de andere advocaten zich hiertegen zullen verzetten.'

Dan rest nog de vraag naar de financiering van het systeem.

'Je kan dat op verschillende manieren financieren. Een mogelijkheid is om bij een succesvolle class action een deel van de vergoeding aan de vereniging te geven, ter financiering van volgende claims. Een andere mogelijkheid is om fee shifting in te voeren, maar dan alleen ten nadele van de schadeverwekker (*artikel 1017, tweede lid Ger. W. voorziet nu al in een uitzondering op de regeling van de gerechtskosten, voor arbeidsgeschillen, waar deze kosten steeds ten laste van de overheid vallen, red.*). Ik zou zeker niet vragen aan benadeelden die zich in het systeem inschrijven, om een bijdrage te betalen. Dat is een extra barrière.'

'Je zou ook kunnen denken aan *third party funding*. Het wordt in een aantal landen al gebruikt voor individuele zaken, je zou het ook kunnen invoeren bij class actions. Het betekent dat een derde partij, een commerciële investeerder, de kosten voorschiet van het geding.'

Is dat niet wat vreemd? Wat is dan zijn motief om te investeren in een rechtszaak?

'Geld verdienen.'

Voor zover er meer uitkomt dan hij erin heeft gestoken?

'Uiteraard.'

'In de VS heb je *no cure no pay*, maar dat hoeft hier niet in te voeren. Er zijn voldoende creatieve mogelijkheden, die niet ingaan tegen de deontologie van de advocatuur.'

In het regeringsontwerp wordt de Brusselse rechtbank exclusief bevoegd voor class actions.

'Dat heeft voor-, maar ook nadelen. Voordeel is uiteraard de specialisatie in een materie die uitzonderlijk en vaak complex is. Er zijn ook minder bevoegdheidsdiscussies. Maar je legt natuurlijk wel alle eieren in één mand. Dat worden dan wel extreem machtige rechters. Als die rechters veel te streng zijn, bijvoorbeeld bij de beoordeling van de ontvankelijkheidsvoorwaarden, dan kunnen zij de Belgische class action teniet doen. Hoe groter het aantal bevoegde rechters daar in Brussel, hoe beter. Zo houd je de toegang groter.'

'Een ander probleem is dat sommige class actions heel erg gebonden kunnen zijn aan een bepaalde streek. Moet je dan, zonder onderscheid, alle internationale, nationale en lokale class actions door de rechters in Brussel laten beslechten?'

'Dat soort centralisatie kan dus goed zijn, maar ook slecht. Je zou ook kunnen centraliseren op het niveau van de provincies. Verschillende bevoegde rechters zullen op lange termijn de creativiteit wel vergroten.'

De volledige 'Model Class Action Code for Civil Law Countries' van Antonio Gidi is terug te vinden op www.gidi.com.br (onder SSRN Author Page)

Het voorontwerp van de regering vindt u op http://economie.fgov.be/fr/spf/commissions/conseil_consommation/avis/2010/ Het voorstel van de OVB vindt u op www.advocaat.be Het voorstel van Groen!Ecolo vindt u op www.dekamer.be/FLWB/PDF/52/0872/52K0872001.pdf